

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	3	3	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 4th Sem.

(2042)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Politics

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Question Number **I** is compulsory. Attempt any **nine** questions from it. Each question will be of **2** marks.

(2) Do **one** question from each unit. Each question will be of **18** marks.

I. Answer any **nine in **15-20** words each :**

(i) What do you mean by multi-party character of Opposition in India ? 2

(ii) What is the problem of personality cult in political parties in India ? 2

(iii) Write down the names of National Political Parties in India. 2

(iv) Write down the names of any four recognized State Political Parties. 2

(v) How populist slogans influence the voting behaviour of people in India ? 2

- (vi) Write down the names of any four Trade Unions in India. 2
- (vii) What the Pressure Groups do in India to mobilise public opinion to their favour ? 2
- (viii) What do you mean by Defection ? 2
- (ix) What do you mean by Communalism ? 2
- (x) Give any four suggestions to minimize the effects of Communalism. 2
- (xi) What are the different forms of Regionalism ? 2
- (xii) What is India's policy of Non-alignment ? 2
- (xiii) What are the principles of Panch-sheel ? 2
- (xiv) What is India's attitude towards Military Alliance ? 2
- (xv) Give expanded forms of NAM and SAARC. 2

UNIT-I

- II. Evaluate the nature of Party System in India. 18

OR

- III. Evaluate the ideology, policies and programme of Bhartiya Janta Party. 18

UNIT-II

- IV. Describe the composition, powers and position of Election Commission in India. 18

OR

- V. Explain the role and methods, adopted by Pressure Groups in India. 18

UNIT-III

- VI. What do you mean by Caste ? "In India caste has been politicized" – comment. 18

OR

- VII. Write down the relations between Religion and Politics in India. 18

UNIT-IV

- VIII. What do you mean by Foreign Policy ? Write down the determinants of India's Foreign Policy. 18

OR

- IX. Discuss the basic principles of India's Foreign Policy. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्न न. I अनिवार्य है। इसमें से किन्हीं नौ प्रश्नों का उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक-एक प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक हैं।

I. किन्हीं नौ प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 15-20 शब्दों में दें :

(i) भारत में विपक्ष के बहुदलीय स्वरूप से आपका क्या अभिप्राय है ? 2

(ii) भारत में राजनीतिक दलों में व्यक्ति पूजा की क्या समस्या है ? 2

(iii) भारत में पाए जाने वाले राष्ट्रीय राजनीतिक दलों के नाम लिखें। 2

- (iv) किन्हीं चार मान्यता प्राप्त राज्य राजनीतिक दलों के नाम लिखो। 2
- (v) भारत में लोकवादी नारे मतदाताओं के मतदान व्यवहार को कैसे प्रभावित करते हैं ? 2
- (vi) भारत में पाए जाने वाले किन्हीं चार मजदूर संघों के नाम लिखो। 2
- (vii) भारत में दबाव समूह जनमत को अपने पक्ष में करने के लिए क्या करते हैं ? 2
- (viii) दल बदली से आपका क्या अभिप्राय है ? 2
- (ix) साम्प्रदायिकता से आपका क्या अभिप्राय है ? 2
- (x) साम्प्रदायिकतावाद के प्रभाव को कम करने के लिए कोई चार सुझाव दें। 2
- (xi) क्षेत्रवाद के विभिन्न रूप कौनसे हैं ? 2
- (xii) भारत की गुट निरपेक्षता की नीति क्या है ? 2
- (xiii) पंचशील का सिद्धांत क्या है ? 2
- (xiv) भारत का सैनिक समझौतों के प्रति क्या दृष्टिकोण है ? 2
- (xv) NAM और SAARC के पूर्ण रूप लिखो। 2

यूनिट-I

- II. भारत में दल प्रणाली के स्वरूप का मूल्यांकन करें। 18

अथवा

- III. भारतीय जनता पार्टी की विचारधारा, नीतियों और कार्यक्रम का मूल्यांकन करो। 18

यूनिट-II

- IV. चुनाव आयोग की रचना, शक्तियों और स्थिति का वर्णन करो। 18

अथवा

- V. भारत में दबाव समूहों द्वारा अपनाए जाने वाले साधनों तथा उनकी भूमिका का वर्णन करो। 18

ਯੂਨਿਟ-III

VI. ਜਾਤਿ ਕਾ ਕਯਾ ਅਰਥ ਹੈ ? “ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਜਾਤਿ ਕਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕਰਣ ਹੁਆ ਹੈ।”
ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 18

ਅਥਵਾ

VII. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਧਰਮ ਔਰ ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧ ਲਿਖੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

VIII. ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਕੇ
ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤਤਕ ਲਿਖੋ। 18

ਅਥਵਾ

IX. ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਕੇ ਮੁਖਯ ਸਿਫ਼ਾਨਤ ਲਿਖੋ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ
ਦਿਉ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ
18 ਅੰਕ ਹਨ।

I. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ :

(i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਬਹੁ-ਦਲੀ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ
ਹੈ ? 2

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਕੀ ਸਮੱਸਿਆ
ਹੈ ? 2

(iii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

2

- (iv) ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਮਾਨਤਾਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ (ਖੇਤਰੀ ਦਲਾਂ) ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। 2
- (v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਵਾਦੀ ਨਾਹਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਮੱਤਦਾਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 2
- (vi) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। 2
- (vii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਊ ਸਮੂਹ ਜਨਮੱਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 2
- (viii) ਦਲ ਬਦਲੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2
- (ix) ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕਤਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2
- (x) ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕਤਾਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿਉ। 2
- (xi) ਖੇਤਰਵਾਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 2
- (xii) ਭਾਰਤ ਦੀ ਗੁੱਟ-ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹਨ ? 2
- (xiii) ਪੰਚ-ਸ਼ੀਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ? 2
- (xiv) ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੈਨਿਕ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ ? 2
- (xv) NAM ਅਤੇ SAARC ਦੇ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਦੱਸੋ। 2

ਯੂਨਿਟ-1

II. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

III. ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

IV. ਚੋਣ ਆਯੋਗ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

V. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਊ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

VI. ਜਾਤੀ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? “ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।” ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

VII. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਲਿਖੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

VIII. ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਕ ਤੱਤ ਲਿਖੋ। 18

ਜਾਂ

IX. ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 18